

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم

صادق حضرتی آشتیانی

در اردیبهشت ۱۳۸۷، چند روزی که با لطف و گشاده روئی رئیس و کارکنان ارجمند اداره حراست اوقاف اراک توأم بود - توفیق یافتیم از نسخه‌های خطی اداره کل اوقاف و امور خیریه استان مرکزی یادداشت برداری نمایم، در این کتابخانه نزدیک به ۱۳۰ نسخه خطی شامل قرآن، جزو و نیم جزو نگهداری می‌شود که با گذشت روزگار شرایط و مکان، غیراصولی و بی‌توجهی، اکثر آنها آسیب دیده و آفت زده است. گزارشی که در پی می‌آید، ویژگی و توصیف اجمالی این دو نسخه نویافته است.

این دو نسخه، از جمله قرآن‌های خطی نفیس و کم نظیر به شمار می‌آید. به تحقیق، بهترین و کهن‌ترین نسخه خطی قرآن نیست، اما می‌توان گفت یکی از کهن‌ترین قرآن‌های خطی در ایران، بلکه در جهان به شمار می‌رود.

نسخه جای سخن بیش از دو دهه است که در اداره اوقاف و امور خیریه اراک نگهداری می‌شود. در طول این مدت، کمتر کسی از قدمت و نفاست آن آگاهی داشت. متولیان فرهنگی اداره مذکور، بدون اینکه بدانند با چه گنجی روبرو هستند، این درّه فاخره را سال‌های متوالی به حال خود رها ساخته بودند، بنا به گفته افراد محلی و نوشته، چند کلمه‌ای از اجزای یک برگ آخر نسخه گواهی می‌دهد قرآن مزبور، وقف امامزاده سهل بن علی (ع)، واقع در شهر آستانه بوده، مشخصه‌های ظاهری آن گواهی می‌دهد کتابت آن احتمالاً در اواخر دوره سلجوقی توسط کاتبی از آسیای میانه، بنا به دستور سلطان یا یکی از امرای محلی نواحی شرق خراسان انجام پذیرفته باشد، از طرفی با توجه به رسم‌الخط نسخه و برخی خصوصیات املائی و شواهد دیگر بتوان آن را بازمانده از اواخر سده هفتم و یا نیمه اول قرن هشتم هجری - که معمولاً در نسخه‌ها اشکال املائی قدیمتر و جدیدتر در کنار هم دیده می‌شود - دانست، متأسفانه به واسطه افتادگی برگ‌های

آغازین و پایانی دو جلد یا هنگام بازنویسی و تجلید آن و نیز احتمالاً ترقیمه کاتب، محل استنساخ و دیگر ملحقات آن از بین رفته و مهم‌ترین شناسه، یعنی سیر حرکت و تاریخ آن، بر ما پوشیده است. اکنون دو جلد آن موجود است. شوربختانه از دو دیگر که متضمن هجده سوره ابتدایی قرآن است، اطلاعی در دسترس نیست؛ بنابراین کامل نیست، در این گزارش، از دو جلد حاضر با شماره‌های ۱۹ و ۲۰ یاد خواهد کرد. نسخه شماره ۱۹، از ابتدای سوره مریم شروع و به آخر آیه ۱۱ سوره فاطر ختم می‌گردد.

آغاز: «بسمله، کهیعص، ذکر رحمت ربک عبده زکریا».

انجام: «من عمره الّا فی کتاب انّ ذالک»

نسخه شماره ۲۰، از اول آیه ۱۲ سوره فاطر تا آخر قرآن را داراست.

آغاز: «ما یتوی البحران هذا عذب فرات سایغ شرابه»

انجام: «من الجنة والناس»

مشخصات نسخه شماره ۱۹ و ۲۰:

تعداد برگ: ش، ۱۹ ۲۵۴ برگ، ش ۲۰، ۲۴۶ برگ؛ عدد سطور: ۱۲ س (۶ سطر متن و ۶ سطر ترجمه)؛ اندازه نسخه: ش ۱۹، ۵ / ۳۳ × ۴۸، ش ۲۰، ۵ / ۳۳ × ۴۹؛ اندازه نوشته‌ها: ۲۳ × ۳۶؛ کاغذ: نخودی، ضخیم؛ خط متن: محقق معرب، زیبا؛ ترجمه: نسخ؛ کاتب: بی‌کا؛ تاریخ کتابت: بی‌تا (گویا سده ششم)؛ محل کتابت: نامعلوم؛ جلد: ش ۱۹ بدون جلد و شماره، ۲۰، نوساز، چرم قهوه‌ای روشن ساده (کتاب از جلد جداست، در لای جلد و میان آن فلزی میخ گونه پرچ گردیده است).

تزیینات: سر سوره‌ها دارای کتیبه مذهب و مرّصع، مختلف الطرح، اسامی سور به قلم رقاع به زر، شنگرف، سفیداب یا مشکی، زنگار و (لاجوردی، نشانه‌های حواشی شمس‌های زرین گره دار یا قندیل و مخروطی الوان، فواصل آیات دوایر زرین و رنگین، پیرامون نقطه‌های شنگرف، زنگار، فواصل سطور به تناوب گل‌های زرین و رنگین)

نسخه جای سخن، با توجه به شواهد موجود، امتیازات فراوانی دارد، اما به موازات آن، کاستی‌هایی هم بدان راه یافته به طور مثال: سوره جمعه و حدید بدون کتیبه و سوره تکاثر دو بار تحریر یافته و نیز تعداد آیات برخی از سوره‌ها مانند نمل، سجده و نوح، با قرآن‌های چاپی تفاوت دارد؛ همچنین سوره توبه اگر دلیلی نداشته باشد، فاقد عنوان است و چندین سطر با قلم مشکی و قرمز خط خورده و گاهی صفحات پنج سطری هم به چشم می‌آید. و در هیچ یک از صفحات دو نسخه، رکابه نویسی دیده نمی‌شود، اما در نو نویسی‌ها، کاتب اقدام به رکابه نویسی نموده، (البته این مورد نقیصه‌ای برای نگارش نسخه به حساب نمی‌آید). از طرفی مرغوبیت مواد ترکیبی و عناصر به کار رفته در ساختار آن باعث شده تا این زمان با دوام و تقریباً سالم بماند. به دلیل همین سلیقه، شرایط نا مساعد مکان و حوادث و آفات زمانه و نیز استفاده روزانه و بی‌وقفه از آن در آسیب دیدگی نسخه، نقش کم رنگ‌تری داشته، با این تفصیل ذیل برگ‌های آغازین و پایانی (۱۰ برگ) وصال شده و لبه تعدادی از اوراق پاره است (ش ۱۹) و چندین برگ از نسخه (ش ۲۰) رطوبت

دیده، اما به متن آسیب نرسیده و صفحاتی آلوده به ماده‌ای زرد رنگ شده، از برگ ۱۷۶-۲۲۴ ترمیمی و تعدادی از واژگان سوره عبس زیر وصالی رفته و همچنین برگ‌هایی که سوره‌های مطففین، اعلی، انفطار، انشقاق و تکویر در آن به نگارش درآمده، غالباً با کاغذ غیرهمرنگ، گاهی خط دار به طرز ناشیانه‌ای وصالی گردیده که بر اثر آن، به کتیبه سوره انشقاق صدمه رسیده، سه برگ از سوره فاطر افتاده و برخی ترجمه‌ها نانویس و چند کتیبه و شمس و نشان‌های حواشی، دستکاری یا جزیی مخدوش است.

در قرآن (ش ۱۹) هامش صفحه‌ای از سوره‌های قصص و سجده، چند فقره یادداشت و تملک پاک شده و رنگ باخته به این صورت دیده می‌شود. « این کتاب قرآن... سلطان جانی... » و « این کتاب از آن احمدین شرق... بن... آزاد مرد آبادی... » و در جای دیگر « این کتاب... احمدین حلاج عمر... شیخ مجعول؟... »

دو جلد موجود، احتمالاً به انضمام دو جلد مفقوده، در سال ۱۳۴۸ ه.ق به همت یکی از خوش نویسان مستعد و با ذوق به نام شیخ مرتضی حسینی میرصفی - که ذکرش در سطور آتی خواهد آمد - تجدید کتاب، ترمیم، تذهیب و تجلید گردیده، وی که در انجامه نسخه رقم زده، بخشی از انتهای سوره سبأ وسطوری از معاد و هشت صفحه از سوره فاطر و پنج سطر سوره تین و معاد و آغاز سوره مریم و همچنین ص ۱۹۰، ۱۹۳، ۱۲۲، و از ۱۳۶ - ۱۴۵ و نیز سوره‌های بلد، شمس، لیل، ضحی، انشراح و سوره‌های کوتاه پایانی و دیگر پراکنده‌های نسخه را نگاشته و بر چند کتیبه و صفحه تزیینات جدیدی افزوده، نظیر سوره مریم، (دارای سر لوح کوتاه و کم کار به رنگ‌های طلایی، آبی و مشکی، نام سوره قرآنی با مرکب مشکی)، ذیل همان صفحه، کتیبه‌ای به رنگ طلایی، بنفش با قلم مشکی بر زمینه طلایی « آنه لقران الکریم فی کتاب مکتوب » را نوشته است.

صفحه دوم همان سوره با وجود کتیبه‌ای کهن و مذهب در صدر و ذیل آن سرلوحی بر آن الحاق نموده و با قلم مشکی بر زمینه سفید « لا یمسه الا المطهرون » را تحریر کرده است. در مجموع بازنویسی‌های وی به این منوال قابل ملاحظه است. متن به خط نسخ نزدیک به ثلث، معرب، مترجم نستعلیق (متفاوت با ترجمه کهن) با قلم آبی مایل به بنفش، سوره قرآنی مجدول، تزیین سر سوره‌ها با اکلیل طلایی، آبی، مشکی و جدول مخصوص ترجمه. این نکته را هم نباید از نظر دور داشت که کاتب و نگارگر نسخه از هنرمندان ماهر و شناخته شده عصر خود بوده‌اند، چرا که در به سامان رساندن این اثر وزین، بدیع و مرغوب، از بهترین مواد و مصالح آن روز مانند مرکب، دوات، کاغذ، قلم، رنگ و مواد لازم دیگر بهره برده‌اند. به هر صورت، این دو نسخه با چنین پردازش و آرایه‌های چشمگیر و متنوع، حاوی گفته‌های تازه‌ای است، اما در اینجا مجال پرداختن به تمام جزئیات و ظرایف آن مقدور نیست؛ بنابراین گذرا برجستگی‌های آن را، می‌توان در سه فصل خط، تذهیب و ترجمه، خلاصه نمود.

الف - خط: متن قرآنی به خط محقق، جلی، معرب، زیبا، روی کاغذ سمرقندی (ضحیم) و تقریباً صیقلی، کاغذی که پس از گذشت چندین قرن تجزیه، خدشه و گسیختگی در آن راه نیافته و مرکبی که در کتابت آن استفاده شده، مشکی شفاف است، شاکله نگارش با خطی خوش، روشن به طرز نیکو، کلمات و واژه‌ها

با فاصله معین (فاصله بین سطور ۶ سانتی‌متر) و رعایت نسبت - به جز در چند مورد - استوار بر صلابت با دست هنرمند کاتب آن، که با کمترین غلط نوشتاری (که نشان از دانش و بینش خوشنویس است) آن را به اتمام رسانده است.

ب - تزئینات: سر سوره‌ها دارای کتیبه مذهب و مرصع، بیش از ۹۰ کتیبه به ابعاد $۵ / ۴ \times ۱۹ - ۲۲$ سانتی‌متر و حدود ۴۰ شمسه نیزه‌دار یا قندیل و مخروطی الوان و گل‌های مزین، اسامی سوره به قلم رقاع به زر، شنگرف، سفیداب یا مشکی، زنگار، لاجورد و اخراپی، فواصل آیات دما بر زرین و رنگین، پیرامون نقطه‌های شنگرف، لاجوردی، کتیبه‌ها با قلم چندگانه بر زمینه مختلف چند نام، نگارگر در طراحی‌های خود مواقعی که آیه رو به اتمام بوده و سطر گنجایش یک یا چند کلمه را نداشته، آن را به سه قاب تقسیم نموده و بقیه واژه یا واژگان را در یک خانه نگاشته، سپس با قلم‌های چندگانه بر زمینه اخراپی، لاجوردی یا سفیدابی، مشکی و طلایی، گاهی، گاهی دندانموشی، تشعیر، به طرح پیچ اسلیمی دارای گل و بوته و برگ به قلم شنگرف، لاجورد، زنگار، برزمینه طلایی، سفیداب و... تذهیب و تزئین ساخته، دو قاب باقی‌مانده از حیث رنگ‌آمیزی، مذهب و متناظر یکدیگرند. نوع دیگر کتیبه‌ها یک پارچه به قلم چندگانه بر زمینه چند نام، گاهی درون کتیبه‌ها دارای نقوش هندسی با طرح اسلیمی در اشکال، بادامی، دایره‌ای و ستاره‌گونه که از طرف راست یا چپ آن شمسه‌ای رنگین، اما کوچک با حاشیه لاجوردی متصل به کتیبه است. در هامش بعضی از صفحات، شمسه‌های نیزه‌دار مرکب از سه قسمت به رنگ، سیلو، طلایی و شنگرف، دایره میانی نام جلاله «الله» به خط کوفی، طلاکوب پیرامون منقوش شنگرف و لاجورد، بدین ترتیب هر کتیبه نفاست و زیبایی خاص خود را دارد.

در یک نگاه به ساختار آنها، در می‌یابیم که نگارگر در ایجاد رنگ‌ها و تلفیق آن، تنوع و ظرافت ویژه‌ای به اثر خود بخشیده که در هیچ یک از آنها یکنواختی و تکرار دیده نمی‌شود. رنگ‌های پخته و چشم‌نواز خطوط و نقوش دقیق و استفاده به جا از ترکیبات و نیز بهره‌گیری از انواع اشکال هندسی، تقسیم بندی همراه تذهیب و جلوه‌های تقارن و تناسب، در نتیجه طبیعت شگرفی را به تصویر کشیده که بسیار دلنشین و مایه آرامش است و بسا حظ معنوی هر بیننده‌ای را به دنبال دارد.

ترجمه: ترجمه متن فارسی کهن به خط نسخ با قلم مشکی که در لابه لای سطور، کلمه به کلمه به نگارش درآمده، در این ترجمه واژگان تازی به کار رفته، اما ترجمه‌ای است بسیار نفیس و به زبان پخته و دلکش، مربوط به قرن ششم هجری. در مجموع دارای مشخصات لهجه‌ای، دستوری و لغوی است، بدین رو از حیث زبان شناختی، دارای اهمیت و شایسته تأمل است.

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم/ صادق حضرتی آشتیانی

می بستتیهیذند = یمارون	در اینجا به عنوان نمونه، برخی از لغات و
شاذان = مسفره	برابرهایی فارسی آن درج می‌شود:
مه باش = ولاتن	بنا بیذای = بالغیب
مه کیریذ = لاتتخذوا	اندکی بوذ = من کان
می برشوذ = تعرج	بریوذ = خطف
می شیرداذ = ارضعت	ویژکاران = مخلصین
می خند دستانی کردند = یستهزون	مادکان = اناثاً
فضا کردند بوذنی و سوکند بحکم او و ملک او	بهینان بوذ = اخیار
علم او = حم عسق	بایستگی = عدن
سنا = سبحاً	خرمابن = جذع
سختن = وزن	ای کاجکی من = یا لیتنی
سفید شد = اشتعل	خشک ساخ = نخله
دیو دنیا = غرور	درد زادن = مخاض
کین کشیدند = انتصروا	میانی اشان = بینهم
	زوذ ابدانند = سیعلم
	خوش و مژه دار = عذب فرات
	بهین = خیر
	رستخیز = الساعه
	شکهمند = حرام
	بیادکانی = رجالاً
	باشنهای شما = اعقابکم
	اشنوی = سمع
	آب طوفان = طوفان
	تاباش دهند = لیجزی
	و سه باد = مرآت
	فراجذری = سحر
	هیمه زیزه = حسب
	بندبست = ذکر
	ایمنانی = آمنین
	دررمیذ = حاق
	زمان زده = اجل

نمونه ترجمه چندین آیه:

«تَنْزَّلَ عَلٰی كُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيْمٌ . . .» (سوره شعراء، آیات ۲۲۱ - ۲۲۷)

« فروانید برهر دروغ زنی بزمندی / می‌درافکنند درکوش‌ها دروغ و بیشتر ایشان دروغ زنانند / و شاعران بس روی کنند ایشانرا کمرهان / ای نکه نکردی که ایشان در کلی نوعی کزاف بکزاف می‌روند / و ایشان می‌کویند آنچه نه نکنند / مگر انکسانی کی بکرویزند و کردند کارها نیک و باز کردند خذایرا بسیار و کین کشیدند از بس انک ستم کردند و ژوداکی بدانند انکسها کی ستم کردند کدام باز کشتنی جای کردند / «
« بسم الله الرحمن الرحيم ن و القلم و ما یسطرون . . . » (سوره قلم، آیات ۱-۳ و ۴۷-۵۲)
« سوگند بدان دوایت و بدان قلم و بدانج می‌نویسند / که نیستی تو نیکو داشت خدای تو دیوانه / و بدرستی که تراست مزدی بی منت / . . .

شکیبایی کن قضا بخدای ترا و مه باش جواهرل ماهی جون بخواند خذایرا و او خشمناک بوذ / اکر نه ان بوذی کی دریافتند نکو داشتی از خدای او بیفکنندی بدان ماذه درشت و او نیکوهیذ / برکزیده او را خدای او کردار او را از شایسته کان / و بدرستی کخواهند انکسها کی نکرویزند کی بیفکنند یذترا بحشمها ایشان انکه بشنیزند بند را و می‌کویند که مهر دیوانه است / و نیست این قران مکر بندی مرجهانیا / .
« بسم الله الرحمن الرحيم ما انزلنا عليك القران لثشفی . . . » (سوره طه، آیات ۱-۵)
طول منست و هدایت منست / فرو نفرستادیم بر تو نمی؟ را تا رنجه کردی / مکر یاذ کردی مرا ترا کی بترسذ / فرو فرستادنی از انکسی که بیافرید زمین و اسمانها را برترین / خدای بر عرش استوار کرد یعنی بیافرید عرش را /

برخی از خصوصیات املائی و ویژگی‌های رسم الخط

۱. حروف « پ » و « چ » به صورت « ب » و « ج » (با یک نقطه).
۲. دال و ذال به شیوه کهن.
۳. « گ » همیشه به شکل « ک » (با یک سر کش).
۴. « یای » پایانی دارای دو نقطه تحتانی و فوقانی.
۵. کاف موصول همیشه به صورت « کی » و گاهی « که » دیده می‌شود.
۶. حرف « ک » در برخی موارد به اسم و فعل متصل است. مانند: کخدا، کخواهند.
۷. حرف « نون نفی » و « میم نهی » در کلماتی که از چند حرف تشکیل یافته، جدا نوشته شده، مانند: نه بیند، مه روید، مه باش.
۸. حرف تاکید « مر » غالباً بر سر مفعول آمده، مانند: مر گروهی را.
۹. « می » ماضی استمراری به هر دو صورت جدا و متصل دیده می‌شود.
۱۰. الف ممدود گاهی بدون مد.
۱۱. حرف فارسی « ژ » به همین شکل (با سه نقطه).

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

۱۲. کلمات مختوم به « الف » که مضاف یا متسوب واقع می‌شوند، بدون همزه و یا.

۱۳. کلمات « آنچه » و « آنکه » به صورت « آنچ و آنک ».

۱۴. واژه « صورت » به تصحیف « سورت » نقل شده.

۱۵. گاهی حرف « ب » به کلمه « همه » و مانند آن چسبیده.

در خاتمه، زندگی نامه هنرمندی درج می‌گردد که غیر از آثار ارزنده مکتوب، با قلم ایمان و پرتوان خود، یکی از نفایس روزگار ما را از خطر زوال، نجات داد.

حجة الاسلام حاج شیخ مرتضی حسینی

حاج شیخ مرتضی حسینی میرصفی، فرزند حاج سید مصطفی، از سادات فخیم و از خاندان‌های معتبر آستانه به شمار می‌رود که همواره مورد عنایت و توجه مردم متدین آن سامان بوده است. وی در بیست و هفتم فروردین ماه ۱۲۶۰ ش / ۱۸۸۱ م در شهر باستانی آستانه دیده به جهان گشود. پس از گذران دوران کودکی، به علوم دینی روی آورد. دروس مقدماتی را در زادگاه خود فرا گرفت، سپس برای ادامه و تکمیل دروس عالی حوزوی، راهی شهر اصفهان گردید. چندین سال با شوق و رغبت فراوان، از محضر درس عالمان و دانشمندان آنجا سود جست. در خلال درس و زندگی، هر گاه فراغت می‌یافت، به تمرین خط می‌پرداخت. دیری نپایید به دلیلی درس و بحث را رها نمود و به زادگاه خویش بازگشت. مدتی در آنجا ماندگار شد، لیکن اقامتش چندان دوام نیاورد و دوباره بار سفر بسته، عازم روستای آباء و اجدادی خود، قشلاق دو خواهران، واقع در شش کیلومتری آستانه گردید. در آنجا حرفه پدری را پیش گرفت و با همان علاقه‌جات ملکی مختصر به احیای زمین و کشاورزی مشغول گشت، و تا زنده بود، با عرق جبین، لقمه نانی به دست می‌آورد و با خانواده خود، امرار معاش می‌نمود. آن مرحوم ذاتاً مردی ساده زیست، رنج دیده و مهربان بود. همواره در ترویج و تبلیغ شعایر دینی، ارشاد عوام و نیز رفع نیازهای آنان جدیت دلسوزانه‌ای از خویشن بروز می‌داد.

نام‌برده، نبوغ و استعداد شگرفی در هنر خوش‌نویسی داشت. از جوانی به هنر خط و خوش‌نویسی روی آورد و بدون استاد و راهنما در سایه تمرین و پشتکار، منزلت و مرتبه خود را در این رشته به جایی رساند که دست نوشته‌هایش به آثار برخی از اساتید این فن پهلو می‌زند. بنابر شواهد موجود، خطوط نسخ، نستعلیق، شکسته و ثلث را استادانه می‌نگاشت. از آثار به جا مانده از وی می‌توان به کتابت دو دوره قرآن کریم در قالب جزء و نیم جزء، صحیفه سجادیه، قطعاتی پراکنده متضمن ادعیه، حدیث و تجدید کتاب قرآن کهن (مربوط به سده ششم ق) اشاره نمود.

مؤلف کتاب شهر باستانی آستانه به نقل از [سیمای اراک] در حق او چنین نگاشته است:

« سید مرتضی میرصفی فرزند سیدمصطفی، متولد ۱۲۵۹ ش، در قشلاق آستانه در منطقه سربند از محضر حاج آخوند تلمذ نموده و گذشته از سبک معلومات دینی دارای هوش و استعداد فراوان بوده و هنر

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

خوشنویسی را به حد کمال فرا گرفته و آثار گرانبهایی از خود به جا گذاشته است. از جمله سه جلد کلام الله مجید با خط بسیار خوش، نسخ و کتاب صحیفه سجاده، وی در سال ۱۳۴۹ ق در آستانه درگذشت. این هنرمند، شش فرزند (سیدضیاء، سیداسماعیل، سیدمجتبی، و سه دختر) از خود باقی گذاشت که همگی رخت به سرای ابدی کشیده‌اند.

سرانجام این استاد عالی مقام پس از سال‌ها تلاش، در روز جمعه، چهارم مرداد سال ۱۳۴۷ ش / ۱۹۶۸ م در ۸۷ سالگی چشم از جهان فرو بست، مردم قدرشناس و مهر ورز آستانه، پیکر پاکش را با احترام زایدالوصفی تشییع کردند و او را در کنار مضع شریف حضرت سهل بن علی (ع) در اولین حجره در ورودی (سمت چپ) به خاک سپردند، روانش شاد.

۱. بدین وسیله بر خود لازم می‌دانم از حجة الاسلام جناب آقای حسینی میرصفی که چندبار با صدق و صفا پذیرای اینجانب شدند و نیز اجازه یادداشت و عکس برداری از آثار پدر بزرگ خود را دادند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری نمایم.

اینک معرفی قرآن، جزو و نیم جزوها:

ش ۱: جزو

نسخ معرب، نزدیک به ثلث، لطفعلی، بی تا (سده سیزدهم)؛ علایم شنگرف، با وقف نامه در صفحه آخر، جلد تیماج مشکی، ۱۰ گ، ۹ س، ۲۲×۱۵/۵ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲: نیم جزو

نسخ معرب نسبتاً درشت، بی کا، مورخ ۱۳۳۴ ه؛ عناوین شنگرف، تمام صفحات جدول کشی شده به قلم، سبز قرمز، جای سرلوح ترسیم گردیده، اما عمل نشده، نسخه آبدده و به سور و آیات آسیب رسیده ۱ برگ نوشته نیست. جلد چرم قهوه ای روشن، ۱۰ گ، ۱۰ س، ۲۱×۱۴/۵ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۳: جزو

نسخ (دو نویسنده) بی کا، بی تا (سده سیزدهم)؛ بر صفحه اول آن وقف نامه «عبدالمحمد ولد کربلایی مهرعلی که این جزو را با اجزای دیگر وقف فرزند جوان و دانشمند خود به نام باباعلی به تاریخ ۱۲۵۰ ه. نموده است». نسخه متعلق به امامزاده یا روستای شاهوراق است. لبه برگ‌ها فرسوده و افتادگی دارد. بدون جلد، ۱۵ گ، ۱۰ س، ۲۲×۱۷ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۴: نیم جزو

نسخ معرب، بی کا، بی تا (سده سیزدهم)؛ سور و آیات داخل جدول مشکی، علائم سجاوندی شنگرف، نام سور به قلم شنگرف و به خط ثلث، بر برگ دوم وقف نامه: «آقا محمدحسین خلف آقامهدی کاشانی سلطان آبادی المسکن که این نیم جزو را با دیگر نیم جزوها در تاریخ دوشنبه، ربیع الثانی ۱۲۹۸ ه، وقف نموده است»، ۱ برگ نانویس. جلد تیماج قهوه ای، مجهول، ۱۱ گ، ۱۰ س، ۲۱×۱۵/۵ سم؛ موجود:

دو جلد

ش ۵: نیم جزو

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم/ صادق حضرتی آشتیانی

نسخ معرب زیبا، بی کاه، بی تا (سده چهاردهم)؛ در صفحه اول وقف نامه: مرحوم میرزا جان ولد مرحوم آقا محسن دیده می‌شود. جلد مقوایی با پارچه گلدار، ۷ گ، ۱۲ س، ۱۵ × ۵ / ۲۱ سم؛ تعداد موجود: یک جلد
ش ۲۶: نیم جزو،

نسخ معرب، زیبا، بی کاه، بی تا (سده یازدهم)؛ علائم شنگرف، دارای سرلوح مذهب به طرح اسلیمی (گل و بوتنه) تمام صفحات به قلم سه گانه، طلایی، مشکی و لاجورد جدول کشی شده، در صفحه آخر وقف نامه «مقرب الخاقان آقا قاسم ولد محمدهاشم هزارآبه من محال فراهان عراق با تولیت سیادت مآب میرزاجانی متوالی امامزاده در تاریخ ربیع الأول ۱۰۲۸. و ذیل آن نشان مهر بیضوی «عبد محمدقاسم» دیده می‌شود. به جهت آبدیدگی، بعضی از کلمات محو شده و خوانده نمی‌شود.

جلد تیماج قهوه‌ای روشن با لایه مقوایی، مجدول، ۸ گ، ۱۰ س، ۱۶ × ۲۵ سم؛ تعداد موجود: یک جلد
ش ۱۰: جزو

نسخ معرب، بی کاه، بی تا (سده سیزدهم)؛ علائم و نشانه‌های سجاوندی شنگرف، عناوین سور به شنگرف و به خط ثلث، تمام سور و آیات داخل جدول به لاجورد و شنگرف، دارای وقف نامه‌ای است به خط شکسته نستعلیق عبدالحمید بن عبدالغنی که خیر الحاج حاجی قربان خلف کربلایی کردعلی سی جزو قرآن را در تاریخ ۱۲۴۹ وقف آستانه سهل بن علی نموده است، در صفحه آخر یادداشتی از «محمد ابن محمدتقی به تاریخ روز شنبه هفتم شهر رجب المرجب ۱۳۴۱ ه. که در مجلس فاتحه خوانی حجة الاسلام و المسلمین آقا نورالدین عراقی شرکت کرده بودند». در چندین موضع نسخه نشان مهر بیضوی «شجاع الدین» مشاهده می‌شود. نسخه آبدیده، بعضی برگ‌ها پاره یا وصال شده‌اند.

جلد تیماج مشکی، مجدول، ۲۱ گ، ۹ س، ۱۴ × ۲۰ سم؛ تعداد موجود: هجده جلد

ش ۸: نیم جزو

نسخ معرب زیبا، بی کاه، بی تا، (سده چهاردهم)؛ تمام صفحات با قلم‌های سه گانه، لاجورد، شنگرف و طلایی جدول کشی شده، فواصل آیات دوایر طلایی، با جدول ترجمه، بر صفحه اول وقف نامه «آقا محمد نجل زکی آقا سید ابراهیم اصفهانی این نیم جزو را با پنجاه و نه نیم جزو دیگر در تاریخ ۱۳۳۷ وقف نموده است»، مقابله شده.

جلد تیماج عنابی، ترنج و سرترنج، ۱۴ گ، ۱۰ س، ۱۰ × ۲۲ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۹

نسخ معرب، بی کاه، بی تا (سده سیزدهم)؛ سور و آیات مجدول به قلم‌های، مشکی، سبز، حاشیه بیرونی مشکی، بر صفحه آخر وقف نامه: «حاج محمد جعفر خان خلف محمد امین خان که آن را وقف بلده سلطان آباد به تاریخ صفر ۱۲۷۰ ه. «نموده است. مقابله شده.

جلد چرم قهوه‌ای روشن، مجدول، ۹ گ، ۱۲ س، ۱۴ × ۲۲ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۷: نیم جزو

نسخ معرب زیبا، محمدحسین ابن علیمراد انصاری، مورخ روز یکشنبه ۲۷ ذی حجه ۱۳۲۷ ه. دارای

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم/ صادق حضرتی آشتیانی

سرلوح زیبا، تمام صفحات با قلم‌های آبی و قرمز و خاکستری جدول کشی شده، سه برگ نانویس؛ جلد چرم مشکی، ۱۴ گ، ۱۰ س، ۱۵ × ۲۱ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۱۱: نیم جزو

نسخ معرب (دو نویسنده) بی‌ک، بی تا (سده چهاردهم)؛ نسخه را آفت گرفته و اوراق به هم چسبیده و به سور و آیات آسیب رسیده، با چندین تاریخ وفات و تولد به قلم مهدی حسینی دهکردی اصفهانی. جلد تیماج مشکی (فرسوده) ۱۴ گ، ۱۱ س، ۱۰ × ۵ / ۱۹ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۱۲: قرآن کریم

این نسخه از آیه ۱۱۵ سوره مائده تا آخر آیه ۳۶ سوره النازعات را شامل است. نسخ معرب، بی‌ک، بی تا (سده چهاردهم)؛ علائم وقف به شنگرف، نسخه پارگی، آبدیدگی و افتادگی دارد. بدون جلد، ۲۲۱ گ، ۱۵ س، ۱۵ × ۲۱ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۱۳: جزو

نسخ معرب، بی‌ک، بی تا (گویا سده سیزدهم)؛ علائم شنگرف، بر صفحه آخر وقف نامه «میرزا علیا که سی جزو قرآن را وقف آستانه مشرفه سهل بن علی نموده است» برگ اول پاره و وصالی شده؛ جلد چرم مشکی، ۱۰ برگ، ۱۵ س، ۱۴ × ۲۰ سم؛ تعداد موجود: یازده جلد

ش ۱۴: جزو

نسخ معرب، بی‌ک، بی تا (سده سیزدهم)؛ سور و آیات داخل جدول، نسخه آبدیده و برگ‌ها تغییر رنگ داده‌اند. جلد چرم مشکی (ناقص) ۲۰ گ، ۱۱ س، ۱۴ × ۲۰ سم؛ تعداد موجود: بیست و دو جلد

ش ۱۵: جزو

نسخ معرب، نسبتاً درشت، سید ابوالقاسم رضوی مؤرخ محرم الحرام ۱۳۲۱ هـ. تمام صفحات به قلم آبی، قرمز جدول کشی شده، برگ‌های نسخه و سنالی و پاره گردیده؛ جلد چرم مشکی، ۱۱ گ، ۱۲ س، ۱۴ × ۵ / ۲۱ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۱۶: جزو

نسخ معرب، محمد حسن گلپایگانی مورخ ۱۳۳۸ هـ. تمام صفحات جدول کشی با قلم سبز و قرمز، آبی و مشکی، فواصل آیات دایره سبز رنگ، آبدیده؛ جلد چرم مشکی فرسوده، ۱۱ گ، ۱۰ س، ۱۴ × ۲۱ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۱۷: نیم جزو

نسخ معرب، بی‌ک، بی تا (سده چهاردهم)؛ سور و آیات مجدول به قلم مشکی، قرمز، سبز و آبی، و جدوا ترجمه به فارسی عنوان بر سور به خط ثلث به قلم شنگرف بر زمینه طلایی، نسخه پاره و آبدیده؛ جلد چرم قهوه ای روشن، مجدول، ۶ گ، ۱۰ س، ۱۰ × ۲۴ سم؛ تعداد موجود: سه جلد

ش ۱۸: نیم جزو

نسخ معرب، علی اکبر بن میرزا احمد خوشنویس خوانساری، مورخ ۱۳۳۳ هـ. عناوین و علائم شنگرف،

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم/ صادق حضرتی آشتیانی

سور و آیات داخل جدول به قلم دو گانه، طلایی، لاجورد، حاشیه بیرونی گلی؛ جلد چرم مشکی، ۱۲ گ، ۱۰ س، ۱۴ × ۲۱ سم؛ تعداد موجود: بیست و نه جلد
شماره‌های ۲۰ - ۱۹، گزارش آن در سطور قبل به تفصیل آمد.

ش ۲۱: جزو

نسخ معرب، بی کا، مؤرخ ۱۲۸۰ هـ. تمام صفحات به قلم سه گانه، زنگار، طلایی و لاجورد جدول کشی شده، فواصل آیات دوایر زرین، آبدیده؛ جلد تیماج قهوه ای، ۸ گ، ۱۲ س، ۱۷ × ۲۶ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲۲: قرآن کریم

نسخ معرب، بی کا، بی تا (سده چهاردهم)؛ عنوانین سور و علائم شنگرف، بعضی از برگ‌های انتهایی آن تجدید کتاب شده، نسخه فرسوده و آسیب دیده است. جلد چرم قهوه‌ای ترنج و سرترنج، ۱۹۴ گ، ۱۴ س، ۵ / ۱۰ × ۱۵ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲۳: نیم جزو

نسخ معرب، محمدحسن گلپایگانی ا لمسکن فی النعمه؟ مؤرخ ۱۳۳۸ هـ. مطالب داخل جدول با طلایی، لاجورد، جای سرلوح ترسیم شده اما عمل نگردیده، نسخه پارگی و آبدیدگی دارد. جلد چرم مشکی (فرسوده) ۹ گ، ۱۰ س، ۵ / ۱۰ × ۲۲ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲۴: نیم جزو

نسخ معرب، محمد حسن گلپایگانی، مؤرخ ۱۳۳۸ هـ. دارای سرلوح ناقص، سور و آیات مجدول به قلم، شنگرف، زنگار، لاجورد، نسخه آبدیده، فواصل آیات دوایر سبز رنگ. جلد تیماج مشکی، ۱۰ گ، ۱۰ س، ۱۴ × ۲۰ / ۵ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲۵: جزو

نسخ معرب زیبا، بی کا، بی تا (سده چهاردهم)؛ جای سرلوح ترسیم گردیده اما عمل نشده، فواصل آیات با دوایر طلایی، سور و آیات داخل جدول به شنگرف، طلایی و مشکی دارای چندین تاریخ وفات، تولد، از جمله: «تاریخ فوت میرزا محمد ترک ابن مرحوم آشیرمحمد در ۲۵ رمضان ۱۳۵۵ و وفات جناب ملاعلی آسترکی به سال ۱۳۵۰ و» شیرازه گسیخته جلد تیماج قهوه ای، ۱۲ گ، ۱۰ س، ۵ / ۱۴ × ۲۴ سم؛ تعداد موجود: دو جلد

ش ۶: نیم جزو

نسخ معرب، زیبا، محمد مهدی ابن محمدجعفر خوانساری، مؤرخ محرم ۱۲۷۷ هـ. دارای سرلوح مذهب، تمام صفحات به قلم طلایی، شنگرف و مشکی جدول کشی شده، بر صفحه ۳ وقف نامه حاج محمدجعفر تاجر خوانساری خلف محمد ابراهیم که نسخه را در تاریخ شعبان المعظم ۱۲۷۷ وقف نموده با نشان مهر بیضوی «پیرو دین محمدجعفر ۱۲۶۳». جلد چرم عنابی، ۱۴ گ، ۱۱ صفحه، ۵ / ۱۴ × ۲۲ سم؛ تعداد موجود: پنج جلد

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

ش ۲۷: نیم جزو

نسخ معرب زیبا، علی اکبر بن میرزا احمدخوانساری مؤرخ ۱۳۳۳ هـ. عناوین و علائم شنگرف، تمام صفحات با قلم‌های سبز و آبی جدول کشی شده این نیم جزو و اجزای دیگر آن را « زیده الافاخم و الاعیان آقا یوسف برای والدین خود کربلائی خسرو و ماه پاره و نصفی دیگر را برای عمومی خود آقا ابو طالب به تاریخ ۱۳۳۷ وقف نموده است».

جلد تیماج قهوه ای (فرسوده)، ۱۵ گ، ۱۰ س، ۱۴ × ۵ / ۲۱ سم؛ تعداد موجود: دوازده جلد

ش ۲۹: نیم جزو

نسخ معرب، یعقوب ابن ابراهیم، بی تا (سده دوازدهم)؛ علائم شنگرف، روی و پشت برگ آخر، « وقف نامه میرزاهادی برادی شیخ عباسعلی پسران آقا مهدی» و چند بیت شعر به عربی، و نشان مهر « یاعلی» و چهارگوش « یدعی محمدالرضا ۱۱۲۴» و یادداشت کوتاه « محمد حسن طباطبائی» دیده می‌شود. دو برگ سفید است.

جلد تیماج قهوه ای روشن، ضربی، ۱۳ گ، ۱۰ س، ۱۴ × ۱۰ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

ش ۲۸

نیم جزو، نسخ معرب، بی کا، بی تا (سده چهاردهم)؛ تمام صفحات به قلم شنگرف و لاجورد جدول کشی شده، با سرلوح عمل نشده، بر صفحه سه وقف نامه « حاجی میرزا حسن خان سرتیپ رئیس قورخانه مبارکه آذربایجان که این نیم جزو را با اجزای دیگر در تاریخ محرم الحرام ۱۳۰۶ وقف نموده است، با نشان مهر بیضوی « عبده الزاجی سیدحسن» مقابله شده دو برگ نانویس؛ جلد تیماج قهوه ای، مجدول، ۱۲ گ، ۱۰ س، ۵ / ۱۰ × ۲۲ سم؛ تعداد موجود: یک جلد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

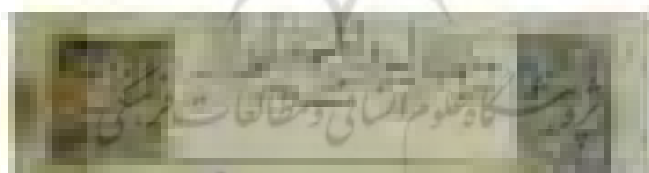
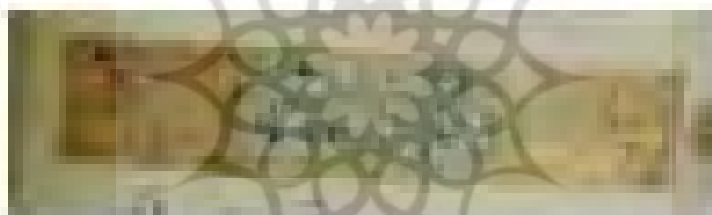
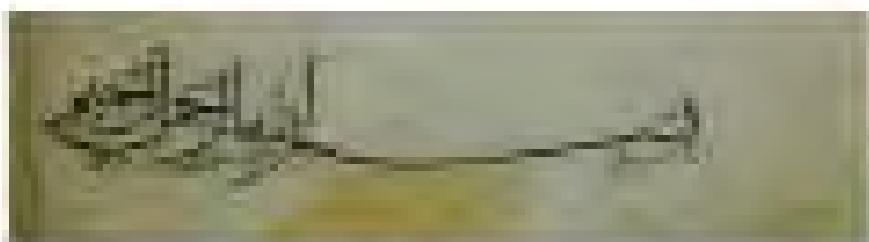
معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

رتال جامع علوم انسانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

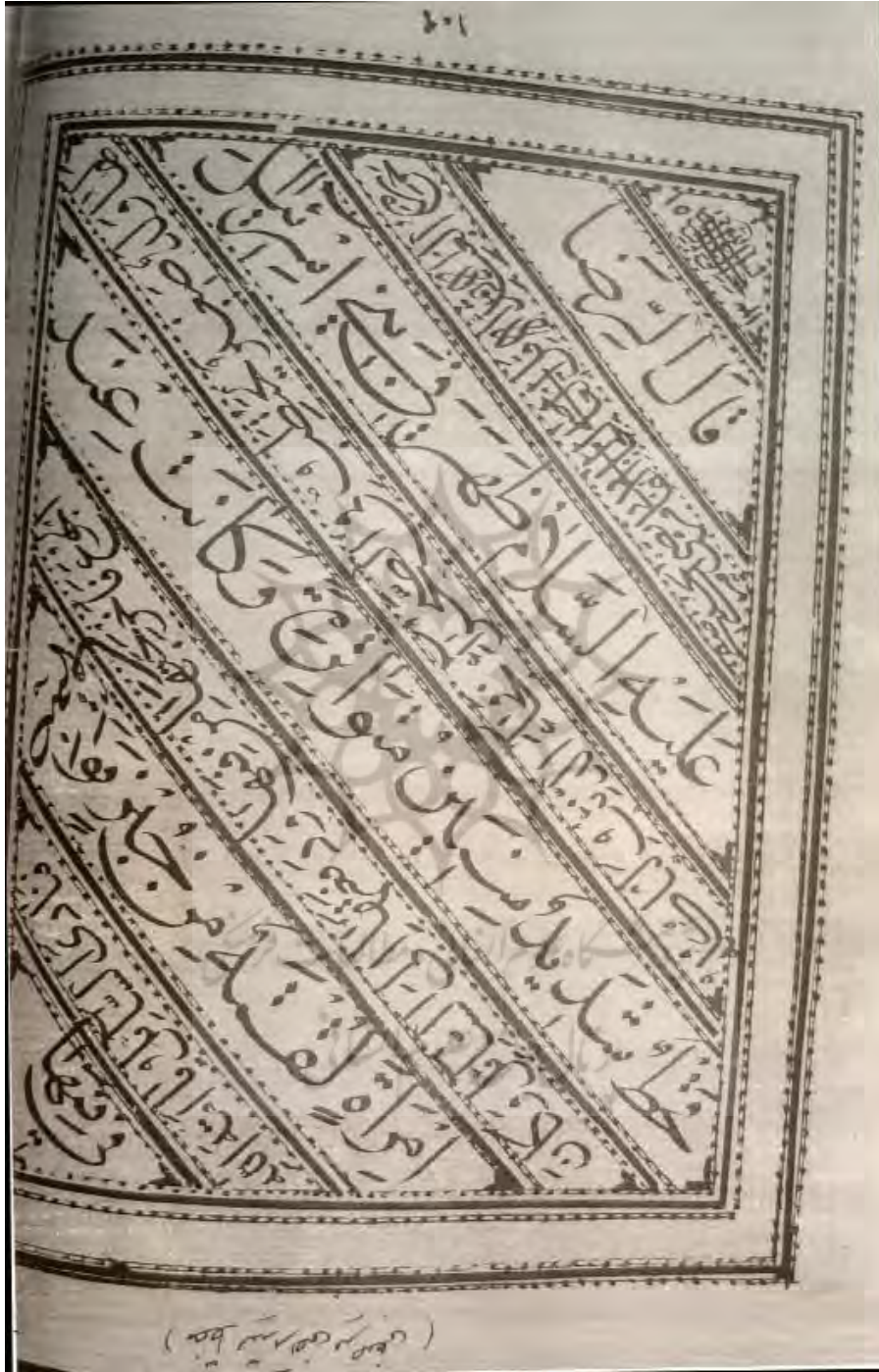
پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۵، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱

معرفی یک نسخه خطی کهن از قرآن کریم / صادق حضرتی آشتیانی

پیام بهارستان / ۲۰، س ۴، ش ۱۶ / تابستان ۱۳۹۱